Grossa de Nadal

ARXIU TEATRAL MILLÀ
Compra i venda de comèdies de totes menes
Carrer de Sant Pau, 21. = BARCELONA

D. I. T. P.

LA GROSSA DE NADAL

ATZEGALLADA EN UN ACTE Y DOS QUADROS,

Y EN VERS

original de

I. T. P.

MANRESA

Imprempta de Sant Joseph, Picas, 8

1892

ALS DISTINGITS POETAS Y ESCRIPTORS CATALANISTAS

LOS JERMANS

D. JOSEPH MARÍA

Y

D. AGUSTÍ VALLS Y VICENS

dedica aquest humil traball com á penyora del afecte y vera amistat que 'ls professa

L' AUTOR.

PERSONATJES

ESTEBA	LLUIS
MANUEL	ENRICH
SR. LLORENS	GONZALEZ

CLIMENT, fill de l' amo de la fonda

COMPARSAS

ACTE ÚNICH.

QUADRO PRIMER.

La escena representa un quarto d' una fonda; porta á un costat; á l' altre un penjarobas ahont hi haurá penjat un trajo de panyo blau y una gorra d' empleat del carril. Una cadira, y sobre d' ella una ermilla, un jaqué y un *sobre-todo*, tot nou. Al aixecarse lo teló apareixen Esteba y Manuel, aquet emprobant un pantalon á aquell, que va en cos de camisa per emprobarli, segons s' anirá dient, las expressadas pessas de sobre la cadira. A terra una capsa ab un sombrero de copa.

ESCENA PRIMERA.

ESTEBA *y* MANUEL.

MAN. Mótl bé 't van, ni fets expressos
(pels pantalons)
EST. ¿Massa estrets no ho serán pas?
MAN. No, senyor, no; ja no 's portan
aquells pantalons com sachs.
Era una moda ridícula
que ja temps que ha passat.
No hi ha moda que no torni,
pero aquesta á mí m' apar
que may mes tindrá imperi

sobre de la humanitat
(¡que haig de dirli si no tinch
cap mes calsas al basar!)

EST. Bé, tú mateix, com coneguis;
ho deixo á la teva má.

MAN. La moda de calsas amplas
estava en la antigüetat
molt en ús.

EST. Ay! ay! jo 'm creya
ben bé qu' en la antígua edat
no s' en portavan de calsas,
que 's duyan uns mantos llarchs,
ó unas túnicas...

MAN. Es cert,
mes sápigas que las calsas
son mólt més antíguas.

EST. ¡Cá!

MAN. Home, feste cárrech que Eva
ja portava las d' Adam. *(Riuhen)*

EST. Emproba, emproba l' ermilla,
tú sempre serás un gat. *(li fica l' ermilla)*

MAN. Ni pintada

EST. Donchs avant.

MAN. Veyám fícat lo jaqué, *(ho fa)*
També 't va que ni pintat.
Fiquém ara 'l *sobretodo.* *(ho fa)*

EST. Sembla que m' es un poch gran...

MAN. ¡Ca! un *sobretodo* esquifit
es propi dels estudiants,
y 'ls cegos qu' en cantonadas
cantan romansos tot l' any.
Veus... ni que fos d' encárrech
fóra més ben acertat.

EST. Donchs, mira, ja no me 'l toco;
ja 'ns correspon als cristians
anar mudats en las festas,
y més en las de Nadal.
Y jo ab més motiu encara,
perque demá es lo meu Sant.
Veyas ara si 'l sombrero
(trayentlo de la capsa y posántsel)
que no fa mólt m' han portat
m' está bé.

MAN. Perfectament.
Ja est un pollo, ¡qué elegant!
EST. Es que, gracias á la rifa,
posseheixo un capital
de xixanta mil durets.
MAN. Encara no 'ls has cobrat.
EST. Nó; pero 'ls cobraré avuy.
MAN. ¡Cóm! ¿avuy 'ls cobrarás?
No pot ser de cap manera.
EST. Donchs será.
MAN. ¿Cóm ho farás?
EST. Lo prestamista Gonzalez
m' ha dit que la cantitat
m' anticipará ab rebaixa
d' un tant per cent fentse éll cárrech
del bitllet, y ho he acceptat.
MAN. També jo ho acceptaría
si me 'l volgués descontar.
EST. Propósali, home, y no dubto
que, com á mí t' ho fará;
y més sent sols sis mil duros
la sort que á tú t' ha tocat.
Això es per mí preferible,
puig ans no paga l' Estat
aquestas rifas tant grossas,
¡uy! ¡quant temps fa regruar!
MAN. ¡Qu' es aixerit lo Gobern!
Ven los bitllets al contat,
y éll quan li dona la gana
paga 'ls bitllets premiats.
EST. Tantas ne fan d' injusticias
aquets goberns lliberals...
Si 's judicavan sos actes,
de cada deu gobernants
los nou y cinquanta céntims
haurían d' anar al pal. *(Pausa)*
MAN. ¡Malviatje, quan jo penso
que si en compte de vint rals
hi poso com tú deu duros!
treya xixanta mil naps.
EST. Ja t' ho deya.
MAN. Cert, m' ho deyas.
EST. Lo número 'm va agradar

tot seguit: ¡quín cap y qüa!—
vaig dir—sort ha de portar.

MAN. Y en efecte, l' ha portada:
com que te n' han passat tants
pels dits de bitllets...

EST. No gayres,
no 'n prench sino per Nadal.

MAN. Vull dir, bitllets del carril.

EST. Ah, d' aquets sí, es veritat;
ab cinch anys de sé inspector...

MAN. ¿Qué ho fa que la major part
dels empleats del carril gastan
tant orgull y vanitat,
oblidant fins móltas voltas
las reglas d' urbanitat
que tot home un poch decent
ab son próxim deu guardar?
No parlo per tú, no t' ho creguis.

EST. Es que hi podrías parlar,
si tinch de dirtho ab franquesa;
perque quan jo 'm vareig veure
ab vestit de panyo blau
y una gorra ab escut d' or,
¡refoll, qué tou! me semblá
que 'l rey no m' era bon mosso
y 'm volguí fer respectar.
Als passatjers de primera
sempre 'ls tractava com cal,
saludant, al entrá' al cotxe,
deya: "Señores, harán
el obsequio del billete?„
'L taladrava, y en pau.
Entro á un vagó de segona,
y ja no m' esforso tant,
dich: "Los billetes, señores.„
Mólts cops sense saludar.
Entro luego á la *perrera*

MAN. ¿A la perrera?

EST. M' errat
Vull dí' á un cotxe de tercera,
com que casi es tot igual
en esta linea del Nort,
lo confóndreho no es extrany;

y per xó als que 'ls ocupan
los tractava com á cans
cridantlos: "Eh, los billetes."
Ja veus, Manuel, que 't soch franch.

MAN. Donchs, Esteba, jo haig de dirte
que obravas, per cert, mólt mal.

EST. Es la conducta que observan
la major part d' empleats,
cada hú en lo seu destino.

MAN. Aixó ho trobo irregular:
als passatjers cabalment
se 'ls deu en tot temps guardar
tota classe d' atencions
tractantlos á tots com cal,
quan menos, per egoísme;
puig que á nostra vista está
que 'ls viatjers principalment
mantenen als empleats
que d' altra manera aquestos
se morirían de fam;
puig ab mí has de regoneixer
que sols sou la major part
uns perdis, uns pelacanyas...

EST. ¡Alto, Manuel, hi protesto!
Jo tinch xixanta mil naps.

MAN. Ara 'ls tens, més no 'ls tenías
quan eras un trist empleat.
(Pausa mólt breu)
Y escolta, ¿á la Companyía
la despedida ja has dat?

EST. Ah, sí, desde ahir, ¿perqué?

MAN. ¿Ne tenen ja un altre? ¿ho sabs?

EST. Sí; 'ls vaig pregar que hi posessin
al Lluis, mon jermá gran
que fa de mestre á Isona
ahont lo pobre 's mor de fam,
perque 'l gobern ja li deu
la paga crech de quatre anys.

MAN. Jesús, y qu' en son de lladres
eixos goberns lliberals!

EST. Uy! de mestres que no cobran
quants cents á Espanya n' hi ha!
Fóssin masons ó toreros

no 'ls faltaría un sol ral.
MAN. ¿Quán será que Catalunya
lo jou sacudir podrá
d' aquest fer llop sens entranyas
que 's diu Madrit?
EST. No ho sé pas.
(Pausa)
¿De qué parlavam, qué deyam?
MAN. Parlavam de ton jermá.
EST. Ah, sí; 'l pobre ha quedat viudo
ab quatre noys que 'l més gran
te vuyt anys.
MAN. ¡Si qu' es de plányer!
EST. Com t' he dit, vaig proposar
que 'l posés la Companyía
al meu puesto, y ho acceptá;
per lo qual ahir mateix
un exprés hi vaig fe' anar
recomanantli que vinga
avuy, puig tinch preparat
un dinar...
MAN. Oh! no ho sabía.
EST. Donchs te convido, ja ho sabs.
MAN. Accepto, ¿ahont y á quin' hora?
EST. A la una, á la sala gran
d' aquesta mateixa fonda.
MAN. Hasta després. *(anantsen)*
EST. Si á Deu plau.

(Durant aquesta escena, Esteba haurá anat trayent los objectes que tenía á las butxacas del trajo blau que s' ha llevat, y se 'ls haurá ficat á las del trajo nou que ara porta.)

ESCENA II.

ESTEBA.

¿Qué tal, qué 'ls sembla senyors,
(al públich)
d' aquest nou capitalista?
ó millor diré rentista,
perque en fincas y en valors

invertiré mon diner
y viuré dels rendiments
que, crech serán suficients:
¿no son vostés d' est parer?
No obstant, no passaré 'l dia
com se diu má sobre má,
com alguns mussols que hi ha;
vergonya m' en donaría.
L' home ha d' exerci' un ofici
ú ocuparse en quelcom,
puig la ociositat, tothom
sab qu' es la mare del vici.
Perque, vatja, 'ls catalans,
per ganduls y empleats
no som bons, no hi som criats:
això es per los castellans.
Ey, en general parlám.
Jo puch ben dir en rigor
que si vaig ser inspector,
fou per no morim' de fam.

CLIM. ¿Se pot entrar? *(desde dins)*
EST. Endevant.
(Entra Climent)

ESCENA III.

ESTEBA *y* CLIMENT.

EST. Ola, ¿ets tú? qué hi ha Climent?
CLIM. *(mirant de cap á peus á Esteba:)*
Manoy! ¿qu' es d' Ajuntament?
EST. Pot ser sí que m' en farán;
ja soch á prop de rentista.
CLIM. Ab això vosté vol dí'
que aquest es un bon camí...
EST. Es clar, cosa es de tots vista.
CLIM. No hi ha inconvenient per mí;
sempre més m' estimaré
per concejal á vosté
que no pas á segons aquí.
EST. *(ap.)* (D' ensá qu' he pujat d' estat
com me raspallan!) *(alt)* Donchs, veus,

no hi soch aficionat;
mólt al contrari, m' extranya
veure que hi ha tanta gent
que al ferse un ajuntament
ó bé un diputat, s' afanya,
tot son influencias y prechs
per ocupar tant alts puestos
sent cárrechs gratuits aquestos.

CLIM. *(ab misteri)*
Hi ha mes mánages que jechs.
(Breu pausa)
Bé, jo he pujat á avisarlo
que á baix hi ha molta gent
que 'l demana.

EST. ¿A mí, Climent?
¿Qué vol?

CLIM. Re, felicitarlo...

EST. Bé, ¿y qui son aquets atents
felicitants?

CLIM. No 'n conech
apenas cap, pero crech
serán amichs ó parents.

EST. Oh prou, prou; parents y amichs
que 'ls solch tenir sempre escassos,
prou ara 'ls tindré á cabassos.

CLIM. Sí, cregui que n' hi ha bons xichs.
També hi ha 'l Sr. Llorens.

EST. ¿Lo Sr. Llorens...? No ho crech.

CLIM. Sí senyó', aquet ja 'l conech.

EST. Vatja, per un altre 'l prens.

CLIM. No.

EST. ¿Cóm pot ser si d' ensá
que sa filla gran pretench
no 'm pot veure?

CLIM. Ja ho comprench;
pro es éll, vatja, ja ho veurá.

EST. ¡Ay jo 't fich de Llorens! éll
que diu no m' atmet per gendre
per ser sa filla tan tendre,
y jo un poquet massa vell,
que la salut tinch escassa
que soch jugador, tinch vicis...
en fí, Climent, si 'l sentissis...

CLIM. Ja l' he sentit.
EST. ¿Sí?
CLIM. 'N fa massa.
EST. Donchs ja ho veus, tot d' un plegat
¡venir á felicitarme!
casi bé fará pensarme...
CLIM. Que la lluna s' ha girat:
los negres núvols que ahir
á vosté en esta qüestió
li empanyavan l' horitzó,
avuy están, ja pot dir,
dissipats en un total
per los mágichs resplandors
dels encisadors raigs d' or
de la Grossa de Nadal.
EST. Si, com es de presumir,
abriga un propósit tal,
li faig doná un *sí* formal
perque no 's puga desdir.
CLIM. Si á aquest senyor no li dol
parlá' á vosté de la noya,
descuberta es la tramoya,
es que per son gendre 'l vol.
EST. Perque jo ja sé de cert
qu' ella de mí n' está molt;
donchs, si la noya á mí 'm vol,
es pel pare que això es pert.
En fí, veurém lo que diu,
potser ve senzillament
á donarme 'l *parabien*
sense cap altre motiu.
CLIM. ¿Vol tenir la recepció
d' aquestos manifestants
aquí 'l quarto?
EST. Si son tants
com dius, me sembla que no;
ha de ser local mes gran,
feslos ana' al menjador.
CLIM. Molt ben pensat, sí, senyor,
al menjador, que hi cabrán.

(Climent se 'n vá)

ESCENA IV.

ESTEBA.

(Se treu lo bitllet de la cartera y una llista de las sorts grossas que han sortit premiadas, y mirant lo bitllet diu:)

Vintitres mil trenta dos.
Veyám la llista, (*mirantla*) sí, igual.
¡Qui ho diría que això val *(lo bitllet)*
xixanta mil naps! ¡qué hermós!
(Besa 'l bitllet)
Si jo fós poeta lírich
dolsa trova 't cantaría; *(al bitllet)*
si fós orador, faría
de tú eloqüent panegírich.
Perque això mereix de sobras
un paper tan virtüós...
qu' es pot dir qu' es portentós
puig maravillan sas obras.
Ja desde 'l primer moment
tal efecte produheixes
que de sobte converteixes
al pobre en rich opulent.
Excel-lent es lo traball
pero si ab tú 'l comparem
en la balansa, veurem
que 's queda mólt per avall.
Tú sens exigir cap pena
'ns donas una fortuna;
lo traball per donarne una,
'ns fa doblegar la esquena.
De rifa en ta calitat,
cert, tens capritxos extranys;
pero també es veritat
que 'l qu' en tú posa confiansa,
mal que 'l tractis ab rigor,
viu, esperant ton favor,
d' il-lusions y d' esperansa.
¡Esperansas é il-lusions!
Afeccions bellas y puras

qu' endolsan las amarguras
d' aquesta vall d' aflicciones.
¡Esperansas é il-lusions!
Vivint d' aquesta manera,
¿qué importa que 'l qu' en tú espera
vagi sense pantalons?
¡Oh *ilusiones muy queridas!*
Bellas sou, ho regoneixo;
mes jo véureus prefereixo
en realitat convertidas.
Ditxosament ma sort núa
est bitllet com llas rosat,
ma ditxa y felicitat
enclou aquet cap y cúa.

CLIM. Senyor Esteba! *(desde dins)*
EST. Endevant. *(fica la llista y 'l bitllet á la cartera, y aquesta á la butxaca)*

ESCENA V.

ESTEBA *y* CLIMENT.

CLIM. Fa rato que aquells senyors, *(entrant)*
¿sab, que li he dit allavors...?
á vosté están esperant.
EST. Ay! ja no hi pensava ¡reíra!
Anemhi, donchs, sens tardar...
Ah! *(repensantse)*
CLIM. ¿Qué?
EST. ¿Com está 'l dinar?
CLIM. Aprop de bé.
EST. ¿Sí? Donchs mira:
per més que 'ls tals se titulin
mos amichs ó mos parents,
per més que 's mostrin atents
y 'm felicitin y adulin,
no 'ls convido; quan s' en vagin
paras taula, eh?
CLIM. Corrent.
EST. Ja 'ls despatxaré breument,
y no dinarém fins que hagin
vingut los meus convidats,

entre 'ls quals mon desitj es
contarhi també á vostés (*al públich*)
puig que per tots hi haurá plats.
Pujin, donchs, si son servits,
no haurán de pagar res, nó;
aquest diná 'l pago jo:
hi haurá... pollastre farsits...
mira á Climent com preguntantli ¿qué més?)

CLIM. Arrós á la milanesa, (*al públich*)
un estufat de badella,
costellas á la graella,
fins truytas á la francesa:
y com que avuy es Nadal
no hi faltarán pas turrons,
café, puros y vins bons...
ah! y gall d' India, es natural.

EST. Repeteixo que si 'n volen... (*al públich*)
Ah! un encárrech, Climent.
Es tant lo qu' estich content
y com que 'ls diners no 'm dolen,
vull que d' eix contento meu
'ls pobres ne participin,
y que á mas costas s' atipin.
Vésten, donchs, per tot arréu
y fes vení á tots los pobres
que trobis per los carrers,
perque 'ls vull donar diners;
es molt just, 'n tinch de sobras.

CLIM. ¿Quánt vol darlos? ¡Serán tants!

EST. ¿Quánt...? una pesseta á cada un.

CLIM. Miri, jo 'n conech algun
d' aquests que son vergonyants
que no gosarán venir.

EST. Donchs, dels teus diners, si 'n tens,
los que creguis convenients
entre 'ls tals pots repartir.
Ja 'm farás després la llista,
perque diners no 'n tinch ara,
com que no ha vingut encara
en Gonzalez prestamista,
que, com sabs, vindrá á dinar,
portantme de pas dinés...

CLIM. Mólt bé, mólt bé, ja está entés,
y m' en vaig sens mes tardar. (*S' en va)*

(S' en va també l' Esteba, y apareix la decoració de menjador de la fonda: una taula rodona ó d' altra forma, ab dotze cadiras. Porta al fondo. Al apareixer l'Esteba se troba ab la multitut que ve á felicitarlo, uns están drets, altres sentats, pero aquestos s' aixecan tots al veure á Esteba. Una finestra á un costat desde la qual se veu la estació del carril.)

QUADRO SEGON.

ESCENA PRIMERA.

ESTEBA *y 'ls felicitants.*

EST. *(apart, entrant)*
¡Quina colla n' hi ha, ¡jó 't flich!
(Tots los felicitants ab gran crit:)
¡Que gosi la enhorabona!
EST. Gracias. (Es ovació bona,
vatja, no hi ha com ser rich.)
(Hi encaixan tots un per un, figurant que l' felicitan particularment, durant qual acte l' Esteba va dihent apart:)
EST. ¡Quants amichs, no dona poch
gust axió! Aquest no 'l conech.
¡Ola! aquest altre no crech
que may l' hagués vist al lloch.
¡Fins l' Eudalt me felicita!
¡qu' extrany! may me saludava
quan pel seu costat passava.
Hasta l' home de la Rita
que sempre, fer de coratje,
me deya li pagaría
l' haberli fet pagá un dia
en lo tren doble passatje.
Veig que 'ls amichs en certs cassos
abundan mes que la gram:
Vatja, ¿qui ho dirá ara, veyám
que 'ls amichs son tant escassos?
(Los felicitants han anat encaixant com s' ha dit, y marxant, y ara que son ja tots fora, 's presenta 'l Sr. Llorens que s' havia quedat sol en un recó, y diu encaixant:)

ESCENA II.

ESTEBA *y* LLORENS.

LLOR. Te felicito de cor
per ser tant gran la sort teva;
de veras 't dich, Esteba,
que tant jo com la Leonor...
EST. (Ola, ola, ja surt la noya) *(apart)*
LLOR. n' hem tingut tal alegría...
EST. (Que la noya ja 'm daría, *(apart)*
ja ho conech, no só baboya.)
Gracias. *(alt)*
LLOR. Jo sempre ho he dit
un jove generalment
quan te un bon comportament
te sort y fa un bon partit.
EST. Així ho crech, senyor Llorens
y est partit temps ha pretench.
LLOR. Ah be, vatja, ja t' entench...
Lo partit que tú pretens...
EST. —Diguemho ja sens embuts:
Li demano formalment
la Leonor.
LLOR. De repent...
EST. Vull sortir d' inquietut.
LLOR. Vatja, donchs siguéu ditxosos,
tens ja 'l meu consentiment;
també ella t' ayma ardentment,
siguéu felissos esposos;
que aquest es lo móvil, cap mes,
de ma determinació,
no es lo vil interés, nó;
jo sí que per l' interés...
EST. ¡Fugi home, vol callar!
(Val més que dissimulém.) *(apart)*
Donchs, ja que avuy aquí fem
no sé si ho sab, un dinar
pera celebrar la sort
de la grossa de Nadal,
crech molt just y natural,

só pena de ferli un tort,
convidar també á vosté
ja que 'l miraré desde are
com si ja fós lo meu pare...

LLOR. Y jo 't miraré també
com á mon fill.

EST. Doncas, vingui,
será doble festa avuy...

LLOR. A dinar, nó; pero vuy,
com ocupació no tingui,
venir als postres.

EST. Molt bé;
L' esperarém á las dos. *(encaixan)*
Saludi á Leonor.

LLOR. A dios.

(Se 'n va, fregantse las mans de satisfacció.)
(Entra Climent.)

ESCENA III.

ESTEBA *y* CLIMENT.

EST. Climent, lo Llorens ja 'm vol
per gendre.

CLIM. No 'm ve de nou
sa actitut ho deya prou...
(mira á la finestra.)
¡Miri, miri, quin estol
de pobres está venint.

EST. ¡Jesús! ¿quánts n' has avisat?

CLIM. No ho sé pas, una fredat;
ademés he donat vint
duros á alguns vergonyants.

EST. Molt bé, després de dinar,
tú ja m' hi farás pensar.
Ah, y á aquestos mendicants
ves y dígals que s' esperin
abaix un quart ó mitja hora,
¡caramba que han vingut dora!
Mira, fes que no s' enterin
que per darlos la pesseta
haig d' esperar que la tingui;

puig fins qu' en Gonzalez vingui...
ves, ja 'ls sento á la escaleta.
(Climent hi va, y torna á pujar luego ab unas estoballas y toballons y dos ampollas de vi de las que serveixen en las fondas, y comensa á parar taula. Entra Manuel y luego Enrich.)

ESCENA IV.

ESTEBA, MANUEL, *luego* ENRICH *y* CLIMENT *quan s' indiqui.*

EST. *(al veure entrá á Manuel)*
Ola, arribas á bon punt
MAN. Per bons punts los sastres
EST. Sí.
MAN. ¿Que no ha vingut ningú encara?
EST. No.
MAN. Donchs jo he sigut aixís
lo primer.
EST. Es cert, mira
(al veure entrá á Enrich)
ja 'n tením un altre aquí.
ENR. ¿Qué tal, gent afortunada?
EST. *y* MAN. ¿Molt bé, y vosté don Enrich?
ENR. Jo també, gracias á Deu,
si be que cansat estich
del traball extraordinari
que eixos dias ab motiu
de la rifa de Nadal
los periodistas tením.
Quiscú vol que 'l seu Diari
sigui 'l primer de sortir
portant las primeras sorts
de la rifa, perque aixís
se 'n venen molts exemplars
¡cóm, que 'ns al prenen dels dits!
tothom espera 'l periódich,
tothom vol saber si es rich.
(á Esteba, en qui no s' havía fixat fins ara.)
¡Caramba, ni 't coneixía
Esteba ab aquest vestit!

si que ho donas bé á coneixer
que has tret la grossa.

EST. Ah, sí,
sá com llá ja ho sab tothom.
Al emprobármel he vist (*lo trajo*)
que 'm queya d' alló mes bé
y 'l sastre també ho ha dit
(*senyalant á Manuel*)
Jo qu' he dit: "ja no me 'l toco,,
ja es festa, aixís com aixís.

ENR. Estás fet tot un marqués.

EST. Ma sort en vritat te dich
que ab ningú cambiaría
puig del tot content estich.

MAN. Jo també, y no mes he tret
sis mil naps, ja es prou per mí

ENR. (*á Climent*)
Y aquí á la fonda, Climent,
¿no heu fet cap décim?

CLIM. Sí.

ENR. ¿Heu tret cap sort?

CLIM. Grossa no,
xica encara no ho he vist,
perque la llista oficial
vindrá ab lo tren de Madrid.

EST. Mon jermá també hi arriba.
(*se sent xiular lo tren*)

ENR. Ja xiula 'l tren.

EST. (*mirant per la finestra*)
Ja es aquí.
Apa Climent, enllesteix,
¿ja está tot á punt?

CLIM. Sí, sí.

ENR. Al entrar he vist mólts pobres
abaix.

EST. Jo 'ls he fet venir
per darlos una llimosna.

ENR. Ah ja; mouhen un burgit...

MAN. No m' en parlis, fins d' entrar
me volían impedir.

EST. Estrany se 'm fa qu' en Gonzalez
no siga á aquesta hora aquí.
Climent, ves á la estació, (*á Climent*)

y si ha arribat lo Lluis...
CLIM. ¿Lo seu jermá? No 'l conech.
EST. Es un que s' assembla ab mí;
veurás que va ab quatre noys,
acompanyals tots aquí.
De pas ves á can Gonzalez
y de ma part li pots dir
que ja está á punt lo dinar,
veyas si ab tú pot venir;
ja veus que 'ls pobres s' esperan.
CLIM. Vaig y torno tot seguit.
ENR. Climent, pren aquets deu céntims,
(Los hi dona)
y si venen per allí
ja la llista de la rifa,
compram' en una per mí.
(Climent fa un senyal d' assentiment, y s' en va)
MAN. Y vosté no te cap décim *(á Enrich)*
ó cap bitllet, don Enrich?
ENR. Sí, tinch un duro en un décim,
quan siga la llista aquí,
miraré si m' ha tocat
algun premi dels petits.
EST. ¿Veyám quin número te?
ENR. *(trayent un paper, llegeix y diu:)*
Dos mil doscents vinticinch.
EST. No hi tindrá res, ¡vaya un número!
ENR. ¿No?
MAN. No, quan aquet ho diu...
hi te un ull...
EST. ¿Y que no ho veu
que hi ha tants dosos? ¡Oh, y un cinch!
Vatja no m' es gens simpátich:
un altre any díguimho á mí,
y veurá com sabré triarli
un número ben bonich.
(mirant á la finestra)
Ja venen ab en Climent
en Gonzalez y en Lluis.
MAN. ¡Y qué satisfets venen!
ENR. ¡Oh, com que tenen motiu!
(Tots, desde la finestra)
Eh! *(fentlos senyas ab la ma y 'ls mocadors)*

MAN. Diuhen alguna cosa.
ENR. Crech que diuhen: "ja vením.„
(Després d' una pausa com qu' enrahonessin entre sí, van á la porta.)
EST. Vatja, vatja, anéu pujant *(desde 'l dintell)* que ja está á punt lo convit.
(Entran Gonzalez, Climent, Lluis y sos quatre noys de 8, 7, 6 y 5 anys. Entretant Climent s' en torna y puja copas ó vasos, cuberts, etc., que posa á la taula.)

ESCENA V.

ESTEBA, DON ENRICH, MANUEL, GONZALEZ, LLUIS *ab los noys, y* CLIMENT *quan s' indiqui.*

LLUIS. Ja som aquí. *(entrant)*
EST. Ben vinguts.
LLUIS. ¡Carat! ¡semblas un milor! *(á Esteba)*
EST. Es que soch tot un senyor,
y un senyor de molts escuts.
LLUIS. Reb la enhorabona, Esteba,
ab efusió la més viva,
la que á mí faig estensiva,
perque aquesta gran sort teva
reflexa sos raigs en mí;
puig, gracias á sa influencia,
per guanyar la subsistencia
no hauré ja de dependí'
dels goberns de nostres dias,
d' aquestos fers llops silvestres
que de fam fan morí als mestres,
devorant ells en orgías
l' import de nostres afanys;
si vostés això no creuhen,
puch probarlos que á mí 'm deuhen
l' assignació de quatre anys.
EST. Bé, deixemnos á aquesta hora
de tristors y d' inquietut;
puig de tal esclavitut
gracias á Deu ja n' ets fora.

Ab mí avuy la sort s' inclina;
¡dos rifas trech!

MAN. ¡Me 'n alegro!

ENR. ¿Qué hi tens algun reintegro?

EST. Cá, una rifa femenina.

MAN. ¿Cóm s' entén?

EST. ¡Foll! ¿no ho entens?
M' han dat ja la Leonor.

ENR. ¿Ho veus home, tanta por
que tenías...? Ja la tens.

EST. Lo meu sogre que ha de ser
vindrá als postres.

MAN. Donchs se 't dona
duplicada enhorabona.

ENR. Veu que ara ets rich, ¡qué ha de fer!
(S' en riuhen.)

EST. Vatja, tots á taula, amichs,
y ab espansió celebrém
eixa festa.

ENR. GONZ. *y* LLUIS. Donchs seyém. *(ho fan)*

EST. Apa, apa, grans y xichs.

(Acostan cadiras als noys, quins s' hi assentan. Enrich y Manuel figura que parlan ab en Lluis y 'ls noys; entretant l' Esteba diu á Gonzalez:)

EST. ¿Te diners?

GONZ. Sí, té; ara cobras
cent duros.
(donantloshi en bitllets de Banch)

EST. Ja 'm bastarán;
no 'm recordava qu' están
esperant abaix los pobres.

CLIM. Don Enrich, tingui la llista *(á Enrich)*
que m' ha encarregat vosté *(li dona)*

ENR. Mil gracias.

CLIM. No hi ha de qué *(s' en va)*

ENR. Veyám, passemne la vista
(se treu un bitllet de la cartera, y diu:)
Dos mil doscents vinticinch.
(mirant la llista)
Dos mil... dos mil... ¿ahont sou?
¡Ja 'l trobo, he tret!

EST. ¡Sí, prou!

ENR. Cinquanta duros hi tinch.

¿Posá á la rifa, vosté *(á Lluis)*
senyor mestre, alguna cosa?

LLUIS. ¿Qué hi pot posar qui no posa
pa á taula perque no 'n te?
Hi tinch aversió, ademés.

ENR. *(llegint la llista)*
Tres millones de pesetas...

GONZ. ¿Quín número las ha tretas?

ENR. Trenta dos mil vintitres.

EST. ¿Trenta dos mil? ¿cóm s' enten?
Vintitres mil voldrá dir,
vegi torniho á llegir.

ENR. No, no. *(mirant la llista)*

EST. *(un tant agitat y prenentli la llista)*
Déiximla un moment.

(se treu lo seu bitllet de la cartera, y coteijantlo ab la llista diu:)

Trenta dos mil vintitres...
Cert... no cal dubte posarhi...
donchs en l' altra llista y 'l diari...
(trayentsho de la butxaca y mirantho.)
la grossa 'l meu número es.

(ho exhibeix als demés que tots s' aixecan á mirar. Los noys també s' aixecan.)

GONZ. Es qu' está errat á tots dos.

EST. *(visiblement afectat.)*
¿De manera que no val?

GONZ. Sols val la llista oficial

EST. ¡¡Pero aixó es escandalós!! *(nerviós)*

MAN. No hi ha mes, no hem tret res.

(Quedan tots mirantse estupefactos 'ls uns als altres, drets, sense saber lo que 'ls passa. Entra Climent ab tres ó quatre plats d' arrós qu' encara fuma, y sorprés devant d' aquella escena muda, diu:)

CLIM. ¡Ay, ay! ¿qué tenen 'l *denga*,
ó miran quin es mes guapo?

EST. *(encés de rabia y clavant un tremendo cop de puny sobre la taula fent saltar las copas:)*
¡¡Malehitsiga la rifa!!

(Los noys s' espantan y van á fugir topant ab en Climent y tirantli tots los plats á terra. Entre tant Gonzalez, Lluis, Enrich y Manuel rodeijan

á Esteba procurant calmarlo, y luego s' hi agrega n' Climent. Los noys, esfereits permaneixen al dintell de la porta quant de sobte los acossa y tira per terra una abalansada de pobres que 's precipitan 'ls uns als altres per entrar. Los noys s' aixecan plorant y s' agafan als faldons de la llarga y rancia casaca ó levita de son pare sentantse á las cadiras quan los pobres son fora. Climent al veure tal desastre agafa enfadat una ampolla de la taula y amenassa als pobres que fugen atropellantse y cayent alguns per terra. Tot axó ab prestesa y ab menos temps del que s' emplearía en explicarho. Es necessari enssejarho be, á pesar de que no es de dificil execució. En los teatres petits los noys poden ser no mes dos, y 'ls pobres en reduit número etcétera.)

LLUIS. (*á Esteba*)
Sosségat (*Esteba continúa agitadíssim*)
CLIM. ¡Cóm se rebifa!
Prou, home, es precís qu' entenga...
LLUIS. Sí, tranquilisat, Esteba.
GONZ. Que 's tranquilisi y retorni...
(*apart*)
pero mentrestant que 'm torni
(*senyala 'ls diners*)
EST. (*un xich calmat*)
¡Mala estrella n' es la meva!
CLIM. ¿Pero qué passa?
MAN. Que alló
de la rifa, un somni ha estat.
CLIM. ¡¡¡Oh!!! per son compte he pagat
(*senyalant á Esteba*)
vint duros.
EST. No 'ls perdrás nó. (*ab dignitat*)
CLIM. ¿Y 'l dinar...?
LLUIS. Y 'l meu viatje
quals diners he enmatllevat...?
MAN. ¿Y eix trajo que li he entregat...?
(*senyalant 'l d' Esteba*)
GONZ. ¿Y á mí...?

(*Aquestas preguntas y reclamacions se farán casi totas al plegat y cridant, produhint gran confusió.*)

EST. (*ab veu de tró:*) ¡¡Prou ultratje!!

De tot això, jo contesto,
n' es responsable 'l senyor;
(senyala á Enrich)
puig del Diari es director
y éll feu la llista. *(mostrant la petita)*

ENR. ¡Protesto!
Jo 'ls números vaig copiar
d' un parte que de Madrit
vaig rebre ans d' ahí á la nit,
y que 'us 'l vull ensenyar
(treu un telegrama de la cartera)
(á Esteba)
Veus, aquí es qu' están errats
(tots s' abocan á mirarho)
Oh, y 'ls números aqueixos
son los d' aquí... *('ls de la llista oficial)*

LLUIS. Sols qu' están tergiversats.

GONZ. Es fácil equivocarse
fent una trasposició
de números.

ENR. Per això
es mal 'l precitarse.
No posar confiansas gayres

(Lluis se passeija pensatiu y fent gestos de disgust. Climent escombra poch á poch l' arrós de terra y plega 'ls testos. Esteba ab los colsos sobre la taula y 'l cap entre las mans.)

en tals llistas, es prudencia;
¡pro ca! no tenen paciencia
la major part dels *rifayres*
per esperar la oficial.

MAN. ¡Quina rifada!

GONZ. Es vritat.

MAN. Jo que ja havía pensat
llensar l' agulla y didal
y al ofici posar punt...
donchs torna á donar punts, sastre;
sí qu' es negre lo meu astre
si es que d' astre 'n tinch algun.
fingint que plora)
¿Qui mos ulls avuy aixuga,
quan veig qu' hem fet una *planxa*
que 'm fará agafar la planxa
y la trobaré feixuga?

(*Fa la acció de planxar. Lluis al veurer la tranquilitat de Manuel se posa 'l dit al front, volent dir «¡qué poch enteniment!» Los demés riuhen de las agudesas de Manuel, excepte Esteba.*)

Compro vinticinch anys ha
cada setmana un bitllet,
y may un céntim he tret;
y, quan per fí 'm creya ja
omplir fins dalt las butxacas
desprès de buydarlas tant,
veig que 'ls números 'm fan
aixís (*fa pam y pipa.*)

CLIM. Jo fins las estacas
estich cert que desseguida
hauré d' empenyar ó vendre
sols per poder bitllets pendre
de la rifa malehida,
que ara crech deu sé un pecat,
puig fins los pobres aquells
sens tenirhi cap culpa ells
d' est xasco han participat.

LLUIS. (*ab gravetat. Tots lo rodeijan per escoltarlo.*)
¡Oh! ¡quánts ilusionats van
de dia, nit y á tot hora
detrás d' aquesta senyora
que 's diu Fortuna, anhelant
sas caricias y petons,
y quan creuhen que 'ls somriu,
fuig com l' aucell del niu
y 's quedan veyent visions!

(*Climent, Esteba y Manuel se fan signos d' inteligencia volent dir que lo que acaba de dir Lluis se refereix á ells.*)

Sempre he trobat mólt extrany
que existeixi tanta gent
de tant curt coneixement,
que no 's veigi 'l desengany
de que la rifa es un joch
al de la ruleta igual,
que un gobern que siga tal
no deu permétrel al lloch.
Mes ¡ay! que no procedeixen

aixís aquestos moderns
lliberalíssims goberns
que ¡hipócritas! prohibeixen
lo joch dins son regne, sent
ells los primers jugadors,
puig que fan de *talladors.*
Mes, naltres, desde 'l moment
que comprém un sol bitllet,
podém dir que realment som
de fet, y en rigor de nom,
cómplices del joch aquet.
Pugna axió contra l' esprit
de verdader cristiá,
no fa axió bon catalá
que sempre s' ha distingit
per son amor al traball
qu' es la rifa més segura;
jamay volguém, ni en figura,
de bitllet veure un retall.

EST. Solemnement jo prometo
no comprar may més bitllets.
Tingui, Gonzalez, aquets.
(*li dona 'ls de Banch qu' éll li havia antes entregat.*)

GONZ. Sens compliments 'ls atmeto.

MAN. Jo 'n pendré al sorteig vinent
si l' Esteba m' esculleix
lo número; que 's coneix
que, com éll ha dit, hi entén.
(*Grans riallas.*)
(*Entra lo Sr. Llorens.*)

ESCENA VI.

DITS *y* SR. LLORENS.

LLOR. ¡Quinas riallas! senyal clara
qu' está trempada la tropa,
y que tot va vent en popa.
(*mirant la taula.*)
¡Ay! ¡ay! ¿no han dinat encara?
¿qué m' esperavan á mí?

MAN. Hi ha hagut una *catastrófa*

LLOR. ¿Qué de mí volen fer mofa? (*ab dignitat*)

MAN. ¡Vol callar! ¡fugi d' aquí!
La sort 'ns es molt ingrata;
'l cap y cúa ha fet figa;
(*Lo Sr. Llorens mira á uns y altres donant á coneixer que no compren las paraulas d' en Manuel.*)
ha sortit... ¿vol que li diga?
'l tiro per la culata.
Vatja, li diré en pochs mots:
en lloch de treure mils naps,
lo qu' hem tret son mal de caps,
y l' Esteba més que tots.
(*Esteba agafa pel bras al Sr. Llorens y, sentantse tots dos á taula, sobre de la qual encara hi ha las llistas, 'l Diari y 'l bitllet, li explica lo que ha passat. Los demés 's quedan un xich apartats conversant entre sí.*)
GONZ. ¡Quin enredo has mogut tú! (*á Enrich*)
ENR. Jo no, ja ha vist...
LLUIS. No m' en parli.
MAN. Ara es capás de no darli
(*aludint al Sr. Llorens*)
la noya.
GONZ. Oh, ja es segú.
¿Y á quina hora hem dinar?
LLUIS. Ni tinch gana.
MAN. Ja es extrany,
vosté que potser tot l' any
acostuma á dejunar.
ENR. Que dinin los noys, Climent, (*cridantlo*)
baixat' en los noys...
CLIM. ¿Y qué?
ENR. Y dónals dinar.
CLIM. Molt bé;
(*als noys*)
aném, noys. (*s' en van*)
MAN. (*pels noys*) ¡Quín regiment!
LLOR. Aixó d' obrar de lleuger (*á Esteba*)
es un de tos grans defectes.
¡Tonto!
MAN. (*pel Sr. Llorens*)
¡Quinas indirectas!
LLOR. Més formal l' home ha de ser.
ENR. ¿Y vosté s' en torna al poble? (*á Lluis*)

LLUIS. Sí, no vull que 'l meu jermá
hagi per mí de queda'
sens empleo.

ENR. Vosté es noble.

EST. (*al Sr. Llorens, ab energía*)
Vosté á mí me l' ha promesa.

LLOR. No sabía que ta rifa (*alsantse*)
fós tant sols una enganyifa.

(*S' en va ab precipitació y sens saludar. Los demés s' acostan ab Esteba.*)

ESCENA ÚLTIMA.

Los mateixos menos lo SR. LLORENS.

EST. ¡Tal trastada sí que 'm pesa!
¡ara no me la vol dar!

MAN. ¿La noya? Estona ha que ho dich,
com que veu que ja no ets rich,
no te la dará, está clar.
(*Entra Climent ab una carta.*)

CLIM. Lo senyó administrador (*á Esteba*)
del carril fa du eix paper. (*li dona*)

EST. ¿Un altra rifa, potser?
fins de llegirlo tinch por.
(*Obra la carta y llegeix;*)
"Senyor Don Estéban Mir.
Muy señor mio y amigo:
con sentimiento le digo
que ya no puedo cumplir
la palabra que le dí
de tomar por inspector
á Luis, su hermano mayor;
pues hoy ha llegado aquí
mi primo de Montevideo,
pobre de solemnidad,
pidiéndome por caridad
que le dé cualquier empleo;
y no habiendo otra vacante,
le he nombrado inspector.
Escriba usted, pues, por favor
á su hermano al instante
que no baje...„
(*deixant de llegir.*)

Quan fou mort
lo combregaren.
(*llegint*) "Es todo
lo que se me ofrece...„
De modo
que per colmo de ma sort
lo meu jermá no pot ser
inspector ni jo tampoch.
¡Per tirá 'l barret al foch
n' hi ha d' aixó!

LLUIS. ¡Qué hi vols fer!

EST. "Pase usted felices fiestas...„ (*llegint*)
(*deixant de llegir y ficantse la carta á la butxaca.*)
Sí, felissas, mólt felissas,
tot donantme unas pallissas
tant tremendas com aquestas...
Felissas las passaré
sens saber hont guanyá' 'l pá,
y tenint sobre meu ja
mólts deutes y cap diné.

CLIM. ¿Donchs, com me pagará á mí...?

EST. Ja t' ho he dit, que res perdrás.

MAN. ¿Y á mí 'l trajo 'm pagarás...?

EST. Tot desseguida, sí, sí.
(*Se treu depressa 'l sobretodo y 'l dona á Manuel*)

MAN. ¿Me 'l tornas? ¿perqué vols ferho?

EST. (*trayentse 'l jaqué:*)
No es meu, y no tinch humor
d' anar vestit de senyor
com fan alguns, sense serho.

ENR. Pero home, sigas decent,
't despullas al devant...
(*senyalant al públich.*)

EST. Te rahó; estich desvariejant...
Tú (*á Climent*) tira teló corrent.
(*Esteba 's disposa á desbotonarse la ermilla, mentres 'n Climent fa baixar lo teló ab tota la rapides possible.*)

PROU.